

**SKUTKI POTENCJALNEJ LIBERALIZACJI
ŚWIATOWEGO HANDLU ROLNEGO DLA SEKTORA
ROLNO-ŻYWNOŚCIOWEGO WSPÓLNOTY
GOSPODARCZEJ PAŃSTW AFRYKI ZACHODNIEJ
(ECOWAS)**

Karolina Pawlak, Katarzyna Kita
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakt. W artykule przedstawiono stan obrotów handlowych artykułami rolno-spożywczymi dwóch wybranych ugrupowań integracyjnych z regionu Afryki, a następnie, z wykorzystaniem matematycznego modelu równowagi ogólnej Global Trade Analysis Project (GTAP), wykonano projekcje dotyczące możliwych scenariuszy rozwoju wymiany handlowej, zmian produkcji, popytu gospodarstw domowych i cen płaconych przez konsumentów w sektorze rolno-spożywczym Wspólnoty Gospodarczej Państw Afryki Zachodniej (ECOWAS). Rezultaty analizy dowiodły, że nasilenie tendencji liberalizacyjnych w światowym handlu rolnym może spowodować między innymi wzrost wartości eksportu i importu niektórych produktów pochodzenia roślinnego, a także przyczynić się do spadku produkcji i cen na te towary.

Słowa kluczowe: handel zagraniczny, eksport, import, produkty rolno-spożywcze, liberalizacja handlu rolnego, ECOWAS, COMESA

WPROWADZENIE

Zmiany zachodzące w handlu międzynarodowym w ciągu minionych kilkunastu lat polegają przede wszystkim na zacieśnianiu związków w ramach istniejących ugrupowań integracyjnych, powstawaniu nowych stref handlowych oraz dążeniu do liberalizacji zasad wymiany handlowej w skali światowej [Dybowski 1998].

Według danych WTO, na początku stycznia 2014 roku na świecie obowiązywało 377 regionalnych porozumień handlowych [http://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/region_e.htm]. Wspólny Rynek Afryki Wschodniej i Południowej (Common Market for Eastern and Southern Africa – COMESA)¹ oraz Wspólnota Gospodarcza Państw Afryki Zachodniej (ECOWAS)² należą do największych organizacji regionalnych pod względem liczby członków na kontynencie afrykańskim [Michałowski 2012], ale też do jednych z mniej istotnych ugrupowań, jeśli chodzi o światowy handel żywnością. Kraje członkowskie tych ugrupowań zdecydowanie różnią się pod względem liczby ludności, struktury gospodarek, zasobów naturalnych, wielkości oraz struktury eksportu itp.³ Są bowiem wśród nich kraje surowcowe, do których wartkim strumieniem napływają BIZ, determinując wysokie stopy wzrostu PKB, ale i takie, które funkcjonują tylko dzięki pomocy humanitarnej [Szukalski 2013]. Zróżnicowany w poszczególnych krajach poziom PKB per capita⁴ to konsekwencja przestarzałych struktur gospodarki, w których rolnictwo i przemysł wydobywczy pełnią główną rolę, co przekłada się na monokulturowy charakter produkcji wyspecjalizowanej w zakresie nieprzetworzonych surowców czy produktów rolnych. To z kolei powoduje monokulturę eksportową, a w konsekwencji w większości państw, a także w ugrupowaniach jako całości, na skutek wzmózonego importu, występuje ujemne saldo obrotów bieżących [Africa Development Indicators 2013]. Deficyt obrotów notowany jest również w handlu rolno-spożywczym (por. dalsza część opracowania), mimo że w badanym regionie są kraje, które charakteryzuje bardzo wysoki udział rolnictwa w wartości PKB – np. Etiopia (46%), Mali (40%), Benin (36%), Liberia (73%) [African Statistical Yearbook 2013].

Uwzględniając, że oprócz uwarunkowań wewnętrznych, do których należy zaliczyć m.in. wielkość, jakość, strukturę i efektywność wykorzystania posiadanych zasobów produkcyjnych, istotnym czynnikiem kształtującym poziom i strukturę handlu rolnego są uwarunkowania zewnętrzne, które można sprowadzić do zagranicznej i międzynarodowej polityki ekonomicznej, na uwagę zasługują procesy dalszej liberalizacji światowych obrotów rolnych na forum WTO. Stąd celem artykułu było przedstawienie stanu wymiany handlowej w sektorze rolno-spożywczym dwóch wybranych ugrupowań integracyjnych z regionu Afryki (COMESA i ECOWAS) oraz wskazanie możliwych kierunków rozwoju wymiany handlowej, produkcji, popytu gospodarstw domowych i cen płaconych przez konsumentów ECOWAS za podstawowe produkty rolno-spożywcze w warunkach implementacji nowego porozumienia rolnego wynegocjowanego na forum WTO.

¹ Wspólny Rynek Afryki Wschodniej i Południowej (COMESA) powstał w 1994 roku, zastępując funkcjonujący od lat osiemdziesiątych XX wieku, na mocy traktatu z Lusaki, Obszar Handlu Preferencyjnego dla Afryki Środkowej i Wschodniej (PTA). Członkami COMESA są: Burundi, Demokratyczna Republika Konga, Dżibuti, Egipt, Erytrea, Etiopia, Kenia, Komory, Libia, Madagaskar, Malawi, Mauritius, Ruanda, Seszele, Suazi, Sudan, Uganda, Zambia i Zimbabwe.

² Wspólnota Gospodarcza Państw Afryki Zachodniej (ECOWAS) została powołana Traktatem z Lagos podpisanym przez 15 państw w 1975 roku w celu promowania współpracy we wszystkich obszarach aktywności gospodarczej. Członkami ECOWAS są: Benin, Burkina Faso, Gambia, Ghana, Gwinea, Gwinea-Bissau, Liberia, Mali, Niger, Nigeria, Republika Zielonego Przylądka, Senegal, Sierra Leone, Togo i Wybrzeże Kości Słoniowej.

³ Por. Africa Development Indicators [2013].

⁴ W COMESA i ECOWAS skupione są kraje naftowe (Gwinea Równikowa, Nigeria, Sudan), kraje surowcowe nienaftowe (Gwinea, Sierra Leone, Zambia) oraz kraje przybrzeżne i śródlądowe, w których PKB per capita kształtuje się w granicach od 6 tys. USD przez 2 tys. USD do zaledwie 1 tys. USD [African Statistical Yearbook 2013].

MATERIAŁ I METODA BADAŃ

W analizie ex post wykorzystano ostatnie dostępne dane statystyczne pochodzące z bazy Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD). Badaniem objęto handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi sklasyfikowanymi w działach 0, 1, 22 i 4 Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Handlu SITC (Standard International Trade Classification).

Z kolei w ujęciu ex ante analizę przeprowadzono z wykorzystaniem matematycznego modelu równowagi ogólnej *Global Trade Analysis Project (GTAP)*⁵, zbudowanego w 1992 roku w centrum Global Trade Analysis, działającym przy Katedrze Ekonomiki Rolnictwa (Department of Agricultural Economics) Uniwersytetu Purdue. Model ten opiera się z jednej strony na odpowiednio zaadaptowanej macierzy przepływów międzygałęziowych (input-output) Leontiefa, a z drugiej – na założeniu równowagi walra-sowskiej [Gadomski i Owsiański 2008].

W zakresie liberalizacji wymiany zagranicznej symulację przeprowadzono w dwóch wariantach, różniących się stopniem redukcji taryf celnych. W wariantcie I przyjęto redukcję stawek celnych zgodnie z propozycjami zawartymi w *modalities* negocjowanymi na forum WTO w grudniu 2008 roku oraz rezygnację ze stosowania wszelkich dotacji do eksportu żywności [Revised draft modalities... 2008]. Zaimplementowano pasmową formułę redukcji stawek celnych, przewidującą, że wszystkie taryfy, w zależności od wysokości, mają być podzielone na cztery pasma redukcyjne. Do każdego z tych pasm ma być zastosowany inny współczynnik redukcji, tym większy, im wyższy poziom taryf celnych (tab. 1). W wariantcie II założono pełną multilateralną liberalizację światowego handlu rolnego, przejawiającą się całkowitą likwidacją taryf celnych i subsydiów eksportowych.

Tabela 1. Propozycje redukcji ceł na artykuły rolne zawarte w modalities for agriculture z dnia 6 grudnia 2008 roku (%)

Table 1. Range of tariffs cuts according to modalities for agriculture of 6 December 2008 (%)

Pasma redukcyjne ad valorem Tiers	Proponowana redukcja cła Cuts	Pasma redukcyjne ad valorem Tiers	Proponowana redukcja cła Cuts
Kraje rozwinięte – Developed countries		Kraje rozwijające się – Developing countries	
(0;20>	50	(0;30>	2/3 stawki redukcji proponowanej dla krajów rozwiniętych 2/3 of the cut for developed countries
(20;50>	57	(30;80>	
(50;75>	64	(80;130>	
Powyżej 130 Over 130	70	Powyżej 130 Over 130	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Revised draft modalities... [2008].

Source: own elaboration based on Revised draft modalities... [2008].

⁵ Modele równowagi ogólnej są najczęściej stosowanym narzędziem do pomiaru średnio- i długookresowych efektów integracji rynków i znoszenia utrudnień w handlu; zob. m.in. Pawlak [2013].

W badaniach wykorzystano autorską agregację bazy danych modelu⁶, w której wyodrębniono 11 grup produktów (zboża; owoce, warzywa i orzechy; nasiona i owoce oleistych; oleje i tłuszcze roślinne; cukier; mięso, podroby i przetwory mięsne; mleko i produkty mleczarskie; pozostałe surowce roślinne; nieprzetworzone produkty pochodzenia zwierzęcego; pozostałe produkty żywnościowe, pozostałe produkty i usługi) oraz osiem grup krajów – ważniejszych regionalnych ugrupowań integracyjnych uczestniczących w światowym rynku rolnym (w tym ECOWAS). Ekstrapolację zmian obrotów handlowych, cen, wielkości produkcji i popytu na podstawowe produkty rolno-żywnościowe w wybranym ugrupowaniu integracyjnym wykonano metodą estymacji nieliniowej Gragga⁷.

WOLUMEN I STRUKTURA HANDLU ARTYKUŁAMI ROLNO-SPOŻYWCZYMI WYBRANYCH UGRUPOWAŃ INTEGRACYJNYCH Z REGIONU AFRYKI W 2012 ROKU

Ugrupowania integracyjne z regionu Afryki nie odgrywają istotnej roli w światowej wymianie produktów rolno-spożywczych. W 2012 roku regionalny import artykułów rolnych i żywnościowych stanowił w ich przypadku maksymalnie 1-2% importu światowego, a eksport osiągał wartość nieco przekraczającą 1% eksportu światowego (tab. 2). Relatywnie większe było natomiast w tych częściach świata znaczenie sektora rolno-spożywczego w handlu regionalnym. W 2012 roku produkty rolne i żywnościowe zapewniały 9% regionalnych przychodów z eksportu Wspólnocie Gospodarczej Państw Afryki Zachodniej (ECOWAS) i około 12% Wspólnemu Rynkowi Afryki Wschodniej i Południowej (COMESA), a jednocześnie w obu ugrupowaniach absorbowały ponad 18% wydatków importowych ogółem (tab. 2). Należy zauważyć, że znaczną część obrotów produktami rolno-spożywczymi (ponad 80% importu i 90% eksportu, tab. 2) sygnatariusze wymienionych układów handlowych realizowali z państwami trzecimi⁸, co może świadczyć o niewielkiej sile efektu przesunięcia handlu towarzyszącego formowaniu strefy preferencyjnego handlu. Handel w tych regionach był przede wszystkim kreowany. Na niewielki udział handlu wewnątrzregionalnego w wymianie ogółem wpływa m.in. konkurencyjny charakter gospodarek państw członkowskich analizowanych ugrupowań integracyjnych, z których większość eksportuje podobne produkty o niewielkim stopniu przetworzenia. Nie bez znaczenia jest też fakt, że kraje te pozostają pod wpływem innych ugrupowań i państw na świecie, w tym np. Unii Europejskiej lub Chin, które są żywo zainteresowane pogłębianiem współpracy gospodarczej na tym kontynencie [Nosecka i in. 2012].

⁶ Aktualna baza danych GTAP (The GTAP 8 Data Base) obejmuje 129 krajów/regionów świata i 57 sektorów (grup towarów lub towarów) gospodarek narodowych.

⁷ Estymacja nieliniowa stanowi ogólną procedurę dopasowania, która służy do oszacowania dowolnego rodzaju zależności między zmienną zależną (objaśnianą) a zmiennymi niezależnymi. Błędy szacunków wykonanych z użyciem takich metod są mniejsze niż w przypadku estymacji liniowej.

⁸ Na przykład w 2012 roku udział UE w globalnych obrotach towarowych COMESA wynosił 30% po stronie eksportu i 20% po stronie importu [COMSTAT, <http://comstat.comesa.int/Home.aspx>, dostęp: 16.02.2014].

Tabela 2. Handel produktami rolno-spożywczymi wybranych ugrupowań integracyjnych z regionu Afryki w 2012 roku

Table 2. Agri-food trade in selected trade blocs from African region in 2012

Wyszczególnienie – Specification	COMESA	ECOWAS	COMESA	ECOWAS
	eksport – export		import – import	
Handel rolno-spożywczy ogółem (mld USD) Total agri-food trade (mld USD)	15,7	14,8	31,9	19,4
Udział regionu w światowym handlu rolno-spożywczym (%) Region's share in the world agri-food trade (%)	1,1	1,1	2,3	1,4
Udział handlu rolno-spożywczego w całkowitym handlu towarowym regionu (%) Share of agri-food trade in total merchandise trade of the region (%)	11,7	8,9	18,2	18,6
Wewnątrzregionalny handel rolno-spożywczy Intra-regional agri-food trade				
mld USD	3,3	1,7	2,9	1,5
udział w handlu rolno-spożywczym regionu (%) share in region's agri-food trade (%)	20,7	11,8	9,2	7,8
Handel rolno-spożywczy z krajami trzecimi Extra-regional agri-food trade				
mld USD	12,5	13,0	29,0	17,9
udział w handlu rolno-spożywczym regionu (%) share in region's agri-food trade (%)	79,3	88,2	90,8	92,2

Źródło: UNCTADStat, <http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx>, dostęp: 16.02.2014; obliczenia własne.

Source: UNCTADStat, <http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx>, access: 16.02.2014; own calculation.

W strukturze towarowej eksportu artykułów rolno-żywnościowych wybranych ugrupowań integracyjnych dominowały przede wszystkim produkty pochodzenia roślinnego, co jest uwarunkowane głównie położeniem geograficznym. Bazując na rencie położenia, kraje tego regionu podejmują bowiem specjalizację w tym zakresie.

Najistotniejszymi, z punktu widzenia wartości obrotów, grupami asortymentowymi w strukturze eksportu COMESA i ECOWAS były kawa, herbata, kakao i przyprawy, zapewniające im odpowiednio 1/4 i blisko 2/3 całkowitych przychodów rolno-żywnościowych, ale w skali świata stanowiące odpowiednio zaledwie 4% i 9% wartości eksportu tej grupy asortymentowej (tab. 3 i 4). Znaczący udział w strukturze eksportu miały także owoce i warzywa, przysparzające tym ugrupowaniom odpowiednio blisko 20% i 15% całkowitych przychodów z tytułu eksportu produktów rolno-spożywczych. Oba ugrupowania w zakresie tych dwóch grup asortymentowych generowały dodatnie saldo obrotów, kształtujące się odpowiednio w granicach od 2,5 do 7,6 mld USD (kawa, herbata, kakao i przyprawy) oraz od 1 do 1,3 mld USD (owoce i warzywa). Wśród artykułów

Tabela 3. Struktura asortymentowa handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi wybranych ugrupowań integracyjnych z regionu Afryki w 2012 roku

Table 3. Structure of foreign trade in agri-food products in selected trade blocs from the African region in 2012

Grupa produktów Product group	COMESA		ECOWAS		COMESA		ECOWAS	
	eksport – export				import – import			
	mld USD	%	mld USD	%	mld USD	%	mld USD	%
Zwierzęta żywe Live animals	0,34	2,2	0,45	3,1	0,32	1,0	0,20	1,0
Mięso i przetwory mięsne Meat and meat preparations	0,13	0,8	0,08	0,6	1,88	5,9	0,61	3,2
Produkty mleczarskie Milk and dairy products	0,45	2,9	0,09	0,6	1,73	5,4	1,23	6,3
Zboża i przetwory zbożowe Cereals and cereal products	0,78	4,9	0,28	1,9	11,05	34,6	6,32	32,6
Owoce i warzywa Fruit and vegetables	3,35	21,3	2,23	15,1	2,34	7,3	0,91	4,7
Cukier i wyroby cukiernicze Sugar and sugar confectionery	1,46	9,3	0,14	0,9	2,48	7,8	1,24	6,4
Kawa, herbata, kakao, przyprawy Coffee, tea, cocoa, spices	3,78	24,1	8,52	57,8	1,31	4,1	0,86	4,4
Tytoń i jego przetwory Tobacco and tobacco products	2,08	13,2	0,35	2,4	1,06	3,3	0,57	2,9
Ogółem Total	15,71	100,0	14,75	100,0	31,93	100,0	19,38	100,0

Źródło: jak w tabeli 2.
Source: as in Table 2.

Tabela 4. Udziały COMESA i ECOWAS w światowym handlu produktami rolno-spożywczymi w 2012 roku (%)

Table 4. Share of COMESA and ECOWAS in global agri-food trade in 2012 (%)

Grupa produktów Product group	COMESA		ECOWAS	
	eksport – export		import – import	
	1	2	3	4
Zwierzęta żywe Live animals	1,5	2,1	1,5	0,9
Mięso i przetwory mięsne Meat and meat preparations	0,1	0,1	1,4	0,5
Produkty mleczarskie Milk and dairy products	0,5	0,1	2,1	1,5

Tabela 4 cd. / Table 4 – cont.

1	2	3	4	5
Zboża i przetwory zbożowe Cereals and cereal products	0,4	0,2	6,0	3,4
Owoce i warzywa Fruit and vegetables	1,6	1,1	1,1	0,4
Cukier i wyroby cukiernicze Sugar and sugar confectionery	2,6	0,2	4,3	2,2
Kawa, herbata, kakao, przyprawy Coffee, tea, cocoa, spices	3,8	8,6	1,3	0,9
Tytoń i jego przetwory Tobacco and tobacco products	4,8	0,8	2,3	1,3
Ogółem Total	1,1	1,1	2,3	1,4

Źródło: jak w tabeli 2.
Source: as in Table 2.

rolno-spożywczych importowanych przez kraje członkowskie analizowanych ugrupowań przeważały zboża i przetwory zbożowe, na które przeznaczano średnio 30% całości wydatków na towary rolno-spożywcze pochodzące z zagranicy. Jednocześnie COMESA i ECOWAS absorbowały odpowiednio około 6% i prawie 3,5% globalnego importu tej grupy towarowej (tab. 3 i 4).

SCENARIUSZE ROZWOJU HANDLU ZAGRANICZNEGO PRODUKTAMI ROLNO-SPOŻYWCZYMI ECOWAS – SYMULACJE W WARUNKACH RÓWNOWAGI OGÓLNEJ

Symulowane zmiany polityki handlowej w sektorze rolnym znajdują odzwierciedlenie w zmianach wolumenu obrotów handlowych Wspólnoty Gospodarczej Państw Afryki Zachodniej (ECOWAS). Postępująca liberalizacja globalnego handlu rolnego może spowodować największy wzrost eksportu z tego ugrupowania w przypadku cukru. Wzrost wartości przychodów z tytułu eksportu tej grupy asortymentowej może się ukształtować w przedziale od 47% w rezultacie wdrożenia *modalities* z końca 2008 roku (wariant 1) do 52% w wyniku urzeczywistnienia pełnego, multilateralnego uwolnienia światowego handlu rolnego (wariant 2). Równie pozytywnych zmian, choć o mniejszej skali, można oczekiwać w odniesieniu do mleka i produktów mleczarskich oraz owoców i warzyw. W wariantcie 2 symulacji, zakładającym niczym nieskrępowaną liberalizację globalnego handlu rolnego, przychody z tytułu eksportu tych dwóch grup towarowych w ECOWAS mogą wzrosnąć odpowiednio o około 22% i 32% (tab. 5). Z wykonanych symulacji wynika, że największe zmiany wartości eksportu mogą nastąpić w przypadku tych produktów, których import do krajów UE i Chin – największych

Tabela 5. Zmiany wartości eksportu i importu ważniejszych grup produktów rolno-żywnościowych w ECOWAS w warunkach liberalizacji światowego handlu rolnego – zmiany w porównaniu ze stanem wynikającym z utrzymania aktualnego poziomu ochrony celnej rynków

Table 5. Changes in the value of export and import of major groups of agri-food products in ECOWAS in terms of liberalization of the world agricultural trade – changes compared to the state resulting from maintaining the existing level of tariff protection of markets

Grupa produktów Product group	Eksport (% , ceny fob) Export (% , fob prices)		Import (% , ceny cif) Import (% , cif prices)	
	I	II	I	II
Zboża Cereals	-5,24	-9,09	2,70	9,02
Nasiona i owoce oleistych Oilseeds	-0,49	-5,53	2,08	6,60
Owoce, warzywa i orzechy Fruit, vegetables and nuts	9,57	31,57	4,60	14,39
Oleje i tłuszcze Oils and fats	-4,23	-12,65	6,84	24,18
Cukier Sugar	47,01	52,31	5,19	11,24
Mięso, podroby i przetwory mięsne Meat and meat preparations	-20,64	-40,02	12,38	48,10
Mleko i produkty mleczarskie Milk and dairy products	15,94	21,86	4,37	12,35

I – liberalizacja światowego handlu rolnego według *modalities* z dnia 6.12.2008.

II – pełna multilateralna liberalizacja światowego handlu rolnego.

Źródło: symulacje GTAP.

I – liberalization of the world agricultural trade according to *modalities* on 6.12.2008.

II – full multilateral liberalization of the world agricultural trade.

Source: GTAP simulation.

partnerów handlowych ECOWAS – jest obecnie obwarowany jednymi z najwyższych taryf celnych⁹.

Stosunkowo niewielkich negatywnych zmian można się spodziewać w eksporcie nasion oleistych oraz olejów i tłuszczów, natomiast największych – w eksporcie mięsa, podrobów i przetworów mięsnych. Wartość przychodów uzyskiwanych z tytułu zagranicznej sprzedaży ostatniej z wymienionych grup produktów może się obniżyć niemal o 21% w sytuacji implementacji propozycji liberalizacyjnych z grudnia 2008 roku (wariorant 1) oraz o 40% w obliczu pełnej, multilateralnej liberalizacji światowego handlu rolnego (wariorant 2). Można zauważyć, że w przypadku większości analizowanych grup asortymentowych większa redukcja wpływów z tytułu eksportu mogłaby nastąpić, gdy-

⁹ Na przykład stawka Klauzuli Najwyższego Uprzywilejowania w imporcie cukru do UE wynosi 32,1%, a do Chin – 27,4%. Import artykułów mleczarskich do państw Wspólnoty jest z kolei obciążony taryfą celną w wysokości 52,9% [WTO Trade Profiles, <http://stat.wto.org/TariffProfile/WSDBTariffPFHome.aspx?Language=E>, dostęp: 30.05.2014].

by do skutku doszła pełna i wielostronna rezygnacja ze stosowania dopłat do eksportu żywności oraz całkowita redukcja taryf celnych (tab. 5).

Obniżenie poziomu ochrony celnej rynku ECOWAS może wywołać wzrost importu wszystkich uwzględnionych w analizie symulacyjnej grup artykułów rolno-spożywczych – tym większy, im większy zakres redukcji taryf celnych. Najbardziej dynamicznego wzrostu wydatków importowych ECOWAS można oczekiwać na chronionym najwyższymi stawkami celnymi¹⁰ rynku mięsa i jego przetworów oraz olejów i tłuszczów. W warunkach pełnego uwolnienia handlu rolnego mogą one wzrosnąć nawet odpowiednio o 48% i 24% w porównaniu ze stanem wynikającym z utrzymania *status quo* w zakresie dostępu do światowych rynków rolnych (tab. 5).

Wykonane projekcje wskazują, że eliminacja subsydiów eksportowych i taryf celnych może przyczynić się również do zmian wolumenu produkcji większości podstawowych artykułów rolno-spożywczych (tab. 6). Z jednej strony postępująca liberalizacja

Tabela 6. Zmiany wielkości produkcji, popytu i cen płaconych przez prywatne gospodarstwa domowe za podstawowe artykuły rolno-spożywcze w ECOWAS w warunkach liberalizacji światowego handlu rolnego – zmiany w porównaniu ze stanem wynikającym z utrzymania aktualnego poziomu ochrony celnej rynków

Table 6. Changes in production, demand and prices paid by private households for major agri-food products in ECOWAS in terms of liberalization of the world agricultural trade – changes compared to the state resulting from maintaining the existing level of tariff protection of markets

Grupa produktów Product group	Produkcja Production		Popyt Demand		Ceny Prices	
	I	II	I	II	I	II
Zboża Cereals	-0,48	-1,47	0,02	0,04	-0,25	-0,59
Nasiona i owoce oleistych Oilseeds	-0,61	-2,22	0,01	0,03	-0,19	-0,45
Owoce, warzywa i orzechy Fruit, vegetables and nuts	0,09	0,31	0,00	0,00	-0,13	-0,20
Oleje i tłuszcze Oils and fats	-3,83	-12,95	0,19	0,66	-1,50	-5,03
Cukier Sugar	-0,64	-14,70	0,99	2,95	-6,68	-18,39
Mięso, podroby i przetwory mięsne Meat and meat preparations	-3,24	-11,67	0,15	0,60	-1,00	-3,60
Mleko i produkty mleczarskie Milk and dairy products	-2,93	-13,66	0,33	1,39	-1,97	-7,65

I – liberalizacja światowego handlu rolnego według *modalities* z dnia 6.12.2008.

II – pełna multilateralna liberalizacja światowego handlu rolnego.

Źródło: symulacje GTAP.

I – liberalization of the world agricultural trade according to *modalities* on 6.12.2008

II – full multilateral liberalization of the world agricultural trade.

Source: GTAP simulation.

¹⁰ W ECOWAS obowiązuje 5-stopniowa zewnętrzna stawka celna wobec produktów sprowadzanych z krajów trzecich.

może prowadzić do wzmożonego importu i co za tym idzie – do spadku produkcji. Takich skutków można oczekiwać przede wszystkim na rynku mięsa i przetworów mięsnych oraz olejów i tłuszczów. W warunkach implementacji propozycji liberalizacyjnych z 2008 roku produkcja obu grup towarowych może się zmniejszyć o ponad 3%, z kolei w sytuacji całkowitej likwidacji wszelkich instrumentów utrudniających handel o 12-13%. Z drugiej strony, kraje ECOWAS, korzystając ze swobodnego dostępu do rynku innych państw w ramach stref preferencyjnego handlu, mogą zwiększać wolumen eksportu, czemu towarzyszyć powinien wzrost produkcji. Z przeprowadzonych symulacji wynika jednak, że można oczekiwać spadku produkcji wszystkich podstawowych artykułów rolno-spożywczych z wyjątkiem owoców i warzyw. Można to uzasadnić komplementarnym charakterem struktury wewnętrznej produkcji i importu tej grupy asortymentowej, co z punktu widzenia dostępności produktów na rynku wskazuje na niezbędność zakupów importowych realizowanych przez państwa członkowskie tego ugrupowania integracyjnego.

Zmiany w polityce handlowej doprowadzą także do zmian cen i popytu. Najkorzystniejszy z punktu widzenia konsumentów w ECOWAS spadek cen nastąpi prawdopodobnie na rynku cukru, którego cena może się obniżyć prawie o 7% w przypadku implementacji propozycji liberalizacyjnych z grudnia 2008 roku lub niemal o 18% w warunkach całkowitego uwolnienia światowego handlu rolnego. Sprzyjający wzrostowi siły nabywczej konsumentów spadek cen może w tej części świata wystąpić również na rynkach produktów pochodzenia zwierzęcego, w tym mleka i produktów mleczarskich. W ślad za zmianami cen powinny podążać zmiany popytu. Niższe ceny konsumentów mogą znaleźć odzwierciedlenie w mniej niż proporcjonalnym względem zmian cen wzroście popytu na większość artykułów rolno-żywnościowych (tab. 6).

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Ugrupowania integracyjne z regionu Afryki nie należą do liczących się eksporterów i importerów artykułów rolnych i żywnościowych w skali świata. Relatywnie duże było natomiast w tej części świata znaczenie sektora rolno-spożywczego w handlu regionalnym. W 2012 roku produkty rolne i żywnościowe zapewniały około 10% regionalnych przychodów z eksportu, a jednocześnie przeznaczano na nie prawie 20% wydatków importowych ogółem, co może wskazywać na relatywnie niski poziom samowystarczalności żywnościowej. Ta z kolei wynika ze zróżnicowania poziomu rozwoju krajów członkowskich, w których nieefektywne rolnictwo i przemysł wydobywczy mają dominujący udział. Uzależnienie produkcji i kierunków jej specjalizacji od warunków przyrodniczych oraz dostępności zasobów naturalnych sprawia, że kraje tego regionu świata specjalizują się w produkcji i eksporcie towarów pochodzenia roślinnego, zwłaszcza kawy, herbaty i przypraw. Fakt, że większość obrotów rolnych w tych ugrupowaniach (80-90%) realizowana jest z krajami trzecimi świadczy o tym, że utworzenie strefy preferencyjnego handlu bardziej go kreowało niż przesunęło, co skłania ku wnioskowi, że regionalna liberalizacja handlu nie stała się hamulcem rozwoju globalnego handlu rolnego.

Rozważając skutki potencjalnej liberalizacji światowego handlu rolnego, można stwierdzić, że wywołany wzrostem importu spadek produkcji artykułów rolno-spożyw-

czych, przy jednoczesnym i wynikającym ze spadku cen zwiększeniu popytu na nie, może się przyczynić do ograniczenia wartości eksportu z ECOWAS, w warunkach liberalizacji handlu rolnego pozbawionego wsparcia finansowego. Można też oczekiwać, że bardziej dynamiczne zmiany obrotów handlowych, produkcji, popytu i cen ujawniłyby się w przypadku wdrożenia bardziej zaawansowanego scenariusza liberalizacji dostępu do rynków rolnych.

LITERATURA

- Africa Development Indicators. 2013. The World Bank, <http://data.worldbank.org/data-catalog/africa-development-indicators> [dostęp: 24.02.2014].
- African Statistical Yearbook. 2013. The African Development Bank Group, <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/African%20Statistical%20Yearbook%202013.pdf> [dostęp: 24.02.2014].
- Dybowski G., 1998. Uwarunkowania handlu zewnętrznego Polski towarami rolno-spożywczymi. W: Identyfikacja priorytetów w modernizacji sektora rolno-spożywczego w Polsce. FAPA, Warszawa, 523-546.
- Gadomski J., Owsiański J.W., 2008. Ekonometryczny model do badania wpływu unijnej i krajowej polityki rolnej na wyniki polskiego rolnictwa. Założenia i wstępne analizy. W: Rozwój sektora rolno-spożywczego w Polsce na tle tendencji światowych. Red. A. Kowalski, M. Wigier. Raport Programu Wieloletniego 2005-2009 nr 101. IERiGŻ-PIB, Warszawa, 101-124.
- Michałowski T., 2012. Afrykańskie ugrupowania integracyjne. W: Globalizacja i regionalizacja w gospodarce światowej. Red. R. Orłowska, K. Żołądkiewicz. PWE, Warszawa.
- Nosecka B., Krasowicz S., Pawlak K., Kita K., Zaremba Ł., 2012. Czynniki konkurencyjności sektora rolno-spożywczego we współczesnym świecie. Raport Programu Wieloletniego 2011-2014 nr 54. IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Pawlak K., 2013. Międzynarodowa zdolność konkurencyjna sektora rolno-spożywczego krajów Unii Europejskiej. Rozpr. Nauk. 448. Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań.
- Revised draft modalities for agriculture. TN/AG/W/4/Rev.4, WTO, 6.12.2008.
- Szukalski S., 2013. Uwarunkowania i perspektywy rozwoju ekonomicznego Afryki Subsaharyjskiej. Stud. Ekon. 2 (77), 244-266.
- UNCTADStat, <http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx> [dostęp: 16.02.2014].
- WTO, http://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/region_e.htm [dostęp: 21.02.2014].
- WTO Trade Profiles, <http://stat.wto.org/TariffProfile/WSDBTariffPFHome.aspx?Language=E> [dostęp: 21.02.2014 i 30.05.2014].

POTENTIAL EFFECTS OF LIBERALIZATION OF THE WORLD AGRICULTURAL TRADE FOR THE AGRI-FOOD SECTOR OF ECONOMIC COMMUNITY OF WEST AFRICAN STATES (ECOWAS)

Summary. The state of agri-food trade in two selected trade blocs from the African region was presented in the paper. Moreover, the possibilities of development of trade, production, demand and prices in agri-food sector of ECOWAS countries in view of changes caused by further liberalization of the world agricultural trade were discussed. A general equilibrium model Global Trade Analysis Project was used in the research to make the projections. The results of the analysis showed that a greater degree of liberali-

zation of the world agricultural trade could cause an increase in the value of export and import of certain plant origin products, as well as may contribute to the decline in production and prices for these products.

Key words: foreign trade, export, import, agri-food products, liberalization of agricultural trade, ECOWAS, COMESA

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 2.06.2014

Do cytowania – For citation: Pawlak K., Kita K., 2014. Skutki potencjalnej liberalizacji światowego handlu rolnego dla sektora rolno-żywnościowego wspólnoty gospodarczej państw Afryki Zachodniej (ECOWAS). J. Agribus. Rural Dev. 2(32), 111-122.